

Prejavy a state s. Širokého shrnuté v tejto knihe sú z obdobia r. 1935 až 1952. Za toto obdobie prešla Československá republika veľkými historickými zmenami. Sú to prejavy a state z rokov, keď vládnuce triedy prvej republiky pripravovali a uskutočnily jej rozbitie. Sú tu zahrnuté roky okupácie a národnooslobodzovacieho boja, rok oslobodenia 1945 až k víťaznému februáru 1948 a ďalšie roky, v ktorých naše národy nastúpily definitívne na cestu socialistickej výstavby. Celé toto obdobie je a ostane v myšliach českého a slovenského ľudu nerozlučne späté s bojom KSČ za záujmy pracujúcich, za národnú slobodu.

Súdrh Široký zasvätil svoj život boju za záujmy robotníckej triedy. V duchu marxizmu-leninizmu rieši všetky problémy a ako jeden z najbližších spolupracovníkov s. Gottwalda uskutočňuje na Slovensku gottwaldovskú líniu KSČ. Celá jeho bohatá činnosť je zameraná k cieľu vybudovať „šťastné Slovensko v socialistickej Československu.“

Slovensko v dôsledku odlišného historického vývinu bolo v porovnaní s českými krajinami hospodársky zaostalé. Túto hospodársku nerovnosť český veľkokapitál zámerne udržoval a zväčšoval. Ľudácka strana demagogicky zneužívala každý prejav hospodárskej nerovnosti proti českému národu ako celku. Jedine KSČ na čele so s. Gottwaldom zaujímala k tejto otázke správne stanovisko, ktoré na Slovensku uskutočňoval a prebojoval s. Široký. Na jednej strane bojuje proti „čechoslovakizmu“, ktorý mal zakryť a ospravedlniť vykorisťovanie slovenských pracujúcich českým kapitálom, na druhej strane odhaľuje a bojuje proti rozbičajským a separatistickým náhľadom slovenských Ľudákov, ktorí odtrhnutím Slovenska chcú získať monopol na vykorisťovanie slovenských pracujúcich. Riešenie navrhuje s. Široký v duchu marxisticko-leninského učenia, a to tak, aby sa v spoločnom štáte Čechov a Slovákov prikrčilo k hospodárskemu vyrovnaniu oboch častí republiky industrializáciou Slovenska.

V rokoch fašistického nebezpečenstva Komunistická strana, ktorá vždy dôsledne bojovala proti kapitalistickému systému v ČSR, proti vykorisťovateľom, stavia sa za obranu republiky, za obranu demokratických práv proti nastupujúcemu fašizmu. Na VII. kongrese Komunistickej internacionály r. 1935 s. Široký zdôraznil nevyhnutnosť vytvorenia jednotného ľudového frontu, pretože fašistický útok na Sovietsky zväz a proti malým národom a štátom je na dennom poriadku. Za takejto situácie predkladá s. Široký na celoslovenskej krajinkej konferencii KSČ v máji 1937 *Plán hospodárskeho sociálneho a kultúrneho povznesenia Slovenska*. Po uskutočnení tohto plánu — hovorí s. Široký — volá „neutešený život prevažnej väčšiny obyvateľstva krajiny. Ale volá po ňom aj medzinárodné položenie Československej republiky“ (8).

Politika českého veľkokapitálu, ktorý chcel mať zo Slovenska poľnohospodársky doplnok republiky a zdroj lacných pracovných síl, prejavovala sa od začiatku v odúbrávaní priemyslu a v podtínaní jeho ďalšieho rozvoja na Slovensku. Tak sa s roka na rok rozmnožovalo „prebytočné“ obyvateľstvo, ktoré sa v málo-výnosnom poľnohospodárstve nemohlo užiť. V priemysle tiež nenachádza prácu, pretože ho je málo. S. Široký ukazuje východisko za danej situácie. V prvom rade treba spriemysliť Slovensko. Na Slovensku „sú pre priemysel výrobné podmienky (nerastné a lesné bohatstvo atď.), ktoré sa priamo núkajú na využitie“ (10). Je potrebné podporovať

rozvoj baníctva, hutníctva a drevárskeho priemyslu, uskutočniť elektrifikáciu využitím vodnej energie Váhu a iných riek.

Poľnohospodársky úsek na Slovensku bol veľmi zaostalý. V pláne poukazuje s. Široký na nevyhnutnosť povzniesť poľnohospodárstvo Slovenska na úroveň českých krajín. Na dosiahnutie toho navrhuje uskutočniť pozemkovú reformu a zmeniť daňovú politiku. Rad ďalších návrhov smeruje na zabezpečenie rovnoprávnosti našich národov, ktorých jednota bola najmä v danej situácii taká potrebná. S. Široký naznačuje, ako možno čeliť fašistickému nebezpečenstvu: „Zvonku... spojenectvom so štátmi, ktoré chránia pokoj. Zvnútra bude možno demokraciu a republiku tým lepšie zabezpečiť proti útoku, čím spokojnejší budú jej obyvatelia, čím väčšími sa povzniesie ich kultúrna úroveň, čím slobodnejší budú vo svojom odpore proti fašizmu“ (9). Vládnúce triedy však ostali hluché voči návrhom KSČ, daly prednosť svojim ziskom a viedly republiku do záhuby.

Prejavy s. Širokého v poslanskej snemovni odhaľujú separatizmus Ľudákov a ich podlú politiku spojenectva s Henleinom. Proti Ľudáckym separatistom zdôrazňoval, že „národná existencia slovenského národa môže byť jedine bránená obranou republiky“ (30). Ľudáci demagogicky zneužili hospodárske rozdiely v republike. Podviedli slovenský ľud, za pomoci Hitlera rozbili Republiku a národ vtiahli do fašistického jarma.

Po rozbití republiky KSČ organizuje doma aj za hranicami odboj proti fašizmu. S. Široký v článku, uverejnenom v časopise Rundschau 10. V. 1939, vyzýva slovenskú robotnícku triedu, aby sa postavila na čelo národnooslobodzovacieho boja. Ukazuje na spoločné tradície a snahy našich národov, ktoré v dôsledku zrady a znásilnenia dostaly sa do područia fašizmu. V čase, keď veľká časť buržoázie a ich predstavitel'ov spája svoj osud s Tretou ríšou, v čase, keď v radoch meštiackych strán je chaos a dezorientovanosť, s. Široký ako funkcionár KSČ dáva jasnú líniu nášmu odboju. „... po veľkých skúsenostiach je pred slovenským národom dnes cesta k obnoveniu jeho národnej slobody jasnejšia, ako kedykoľvek predtým. Cesta najužšieho bratského sväzku slovenského a českého národa, cesta nerozbornej jednoty národného frontu a slobody oboch národov“ (45—46). V tomto čase (1939) s. Široký na základe prenikavej marxistickej analýzy medzinárodnej situácie poukazuje na dva základné smery v odboji: jeden smer — pokrokový, ktorý zaujal jednoznačné stanovisko po boku SSSR, druhý — meštiacky a hlavne reakčný, ktorý spája svoje záujmy so záujmami anglo-francúzskeho imperializmu. S. Široký odhaľuje zradu západných imperialistov, ktorí obetovali slobodu malých národov a intrigovali preto, „aby vyvolali vojnu medzi Nemeckom a Sovietskym sväzom a aby vojnou vyčerpaným štátom a národom mohli diktovať svoje imperialistické mierové podmienky“ (48).

Po napadnutí Sovietskeho sväzu fašistickým Nemeckom prichádza s. Široký na Slovensko, aby viedol ilegálny boj KSS. Bol zradený a zatknutý. Z väzenia naväzuje spojenie s ilegálnym ÚVKSS a dáva smernice pre organizovanie národnooslobodzovacieho boja. S. Široký zdôrazňuje nevyhnutnosť organizovať celonárodný boj proti fašizmu. Oproti náhľadom, či organizovanie celonárodného odboja nie je v rozpore s triednymi záujmami proletariátu, poukazuje na to, že nepriateľ, proti ktorému bojujeme, je súčasne naším triednym aj národným nepriateľom, že „najtriednejšou politikou súčasnej doby je odvážna politika a organizácia celonárodného boja proti nášmu fašistickému nepriateľovi“ (54). S. Široký majstrovsky ovláda dialektiku spo-

ločenského vývinu a tvorivo ju aplikuje na danú situáciu. Učí, že hlavným cieľom v danej etape je porážka nemeckého fašizmu a ich domácich pomáhačov. S tohto hľadiska posudzuje správnosť stranou vytýčených hesiel. Zároveň orientuje stranu na ďalší postup, pričom vedecky predvída budúci vývin. „Každá koncepcia — hovorí s. Široký — má svoju dobu... medzi jednotlivými fázami spoločenských zápasov niet španielskej steny, to jest: jedna etapa môže závratne rýchlo prechádzať do druhej etapy. Preto je potrebné, aby Komunistická strana bola ideologicky, politicky a organizačne pripravená, aby jednotlivé fázy mohla viesť k fázam vyšším...“ (56—57).

Rok 1945 je rozhodujúcim medzníkom v dejinách našich národov. Víťazstvo Sovietskeho sväzu a domáci odboj, vedený Komunistickou stranou, dali základ pre vznik ľudovodemokratického zriadenia v ČSR. Uskutočnila sa národnodemokratická revolúcia, ktorá pod vedením KSČ prerastala v socialistickú. Výdobytky národnoslobodzovacieho boja boli sformulované v tzv. Košickom vládnom programe. Osobitne dôležitú stať tu tvorí časť nazvaná Magna charta slovenského národa, kde sa rieši pomer Čechov a Slovákov na novom základe, na princípe „rovný s rovným“. S. Široký, rozvádzajúc tento bod Košického vládného programu na celoslovenskej konferencii KSS v Žiline v dňoch 11. a 12. augusta 1945, hovorí: „Historická skúsenosť dokázala, že Slováci mohli uskutočniť svoje národné túžby nie bojom proti českému národu, ale v úzkej spolupráci s ním, opierajúc sa o pokrokové demokratické sily českého ľudu a predovšetkým českého robotníctva. Pre nás, slovenských komunistov, bude vždy radostné konštatovať, že to bola KSČ na čele so súdruhom Gottwaldom, ktorá sa bezvýhradne zasadila za uznanie plnej rovnoprávnosti a samobytnosti slovenského národa...“ (66). Na tejto konferencii s. Široký vytyčuje najbližšie a najnaliehavejšie úlohy na Slovensku. V prvom rade je to rekonštrukcia vojnou zničeného hospodárstva, ďalej v zmysle Košického vládného programu poštátnenie peňažných ústavov, energetických zdrojov a kľúčového priemyslu. V poľnohospodárstve žiada uskutočniť a doviesť pozemkovú reformu, ďalej očistu verejného života a upevnenie štátnej jednoty Čechov a Slovákov. S. Široký vyzdvihuje revolučné výdobytky slovenského ľudu, keď tento cestou národných výborov berie správu verejných vecí do svojich rúk. Odhaľuje zámery reakcie, ktorá sa pokúša dokázať, že ľud nie je schopný byť svojím vlastným hospodárom. Komunistická strana pristupuje k riešeniu národnostnej otázky v duchu stalinského učenia. S. Široký o tom hovorí: „... dva národy nemôžu byť natrvalo politicky rovnoprávne, keď nie sú súčasne hospodársky rovnoprávne“ (106). A tak základom vyriešenia národnostnej otázky v ČSR je hospodárske zrovnoprávnenie oboch národov, industrializáciou Slovenska. K uskutočneniu tohto sa mohlo prikrčiť len za podmienok, že buržoázne zriadenie bolo nahradené ľudovodemokratickým.

Košický vládný program podpísaly všetky složky Národného frontu. Skoro sa však ukázalo, že program dôsledne plní iba Komunistická strana, zatiaľ ostatné meštiacke buržoázne strany necítia zodpovednosť za uskutočňovanie vytýčených bodov, ba naopak, všemožne hatia ich plnenie. Demokratická strana vznikla v časoch Slovenského národného povstania a bola od svojho vzniku stranou slovenskej buržoázie. Pred masami svoje skutočné ciele starostlivo zastierala a deklaratívne sa vyhlasovala za „jedinú predstaviteľku slovenského národa“. Udalosti však potvrdzovaly pravý opak. Skutočná tvár DS sa ukazovala vtedy, keď KSS musela všetky požiadavky v prospech širokých mas národa uskutočňovať v urputnom boji s predstaviteľmi DS, ktorá sa snažila vyvolať rozpory medzi českou a slovenskou robotníckou triedou a na druhej

strane spája sa s reakčnými politickými stranami v Čechách, s ktorými usiluje o návrat do predmnichovskej republiky. S. Široký neohrozene bojuje proti všetkým pre-kážkam, stojacim v ceste vývinu nášho zriadenia. Zásluhou nekompromisného boja KSS ľud postupne poznáva pravú tvár DS, ktorá vo svojej protiludovej politike došla k známej aprílovej dohode s ľudáckym podzemím, pomocou ktorého získava vo voľbách r. 1946 percentuálnu prevahu hlasov. Najreakčnejšie protištátne elementy sa zahniezďujú v DS a pod jej ochranou sabotujú ZRP. KSČ demaskuje politiku buržoáznych strán. S. Široký na zasadnutí ÚVKSS 4. decembra 1947 orientuje stranu na prípravu proti spojenej reakcii, mobilizuje masy do boja proti sabotážam reakcie, za plnenie ZRP a upevňovanie politiky NF, kde naďalej požaduje zastúpenie ROH a JSSSR. Správnosť tohto stanoviska sa potvrdila vo februárových udalostiach.

Články a prejavy s. Širokého odzrkadľujú tohto nášho štátnika, politika-marxistu, ktorý žije a dýcha s každým záchvevom verejného života a vo chvíľach búrok stojí na čele slovenskej robotnickej triedy. Tak aj v historických februárových dňoch, na manifestačnom shromaždení v bratislavskej Redute 21. II. 1948 oboznamuje pracujúcich o situácii vo vláde, kde predstavitelia národno-socialistickej ľudovej strany a DS podali demisiu, ktorú chceli využiť na zvrátenie pomerov v ČSR. KSČ však nepripustila zopakovanie roku 1920. Strana viedla masy a ony verily strane a jej politike. Pod tlakom nás prijal prezident demisiu reakčných ministrov a reakcia bola z vlády vyhnaná. Februárovým víťazstvom pracujúcich národy našej republiky definitívne nastúpily na cestu budovania socializmu. Výstavba socializmu znamená kvalitatívnu zmenu spoločenského zriadenia — odstránenie vykorisťovania. Marxizmus učí, že nijaká vládnúca trieda sa nevzdáva dobrovoľne svojich pozícií. Čím viac sa nahrádzajú vykorisťovateľské výrobné vzťahy socialistickými, tým silnejší je odpor zvrhnutých tried. Výnimkou nebola ani naša republika. Aj po víťaznom februári vývoj u nás ide naďalej cestou triedneho boja.

Súdrh Široký aj po februári ďalej pevne vedie KSS v duchu gottwaldovskej línie. Na IX. sjazde KSČ ukázal na úspechy na poli industrializácie, dosiahnuté za pomoci vlády, KSČ a českej robotnickej triedy. Slovenská otázka však existuje ešte naďalej, pretože leninsko-stalinské riešenie národnostnej otázky sa neuspokojuje deklarovaním rovnoprávnosti národov, ale požaduje, aby národy, predtým utláčané, mohli vo svojom vývine dohnať národy vyspelejšie. „Týmto teda slovenská otázka v ČSR je problémom socialistickej industrializácie a ďalšieho rozvoja výrobných síl v hospodárskom živote, problémom zvýšenia výrobnosti poľnohospodárstva a výstavby škôl každého druhu“ (169).

Už na zasadnutí ÚV KSS 27. IX. 1948 poukázal s. Široký na nebezpečenstvo, ktoré stojí v ceste úspešnému budovaniu socializmu, na nebezpečenstvo buržoázneho nacionalizmu. Boj proti tejto reakčnej, robotnickej triede nepriateľskej ideológii viedol s. Široký až do konca. Z referátov na zasadnutiach ÚV KSS a na sjazde KSČ a KSS vidieť, ako s. Široký s pozícií marxistického učenia rozdrvil buržoázny nacionalizmus ideologicky a ako tento boj doviedol až k odhalienu nositeľov buržoázneho nacionalizmu ako špiónov a zradcov, ktorí sa vetreli do KSS. Buržoázny nacionalizmus, ako ukázal s. Široký, chce riešiť národnostnú otázku spolu s vlastnou buržoáziou a nie v spojení s proletariátom predtým vládnúceho národa, pričom prijíma ideologické vedenie vlastnej nacionalistickej buržoázie. Buržoázni nacionalisti zastierali triedne rozpory vo vlastnom národe a snažili sa izolovať pracujúcich na Slovensku od českej

robotníckej triedy a obnoviť na Slovensku kapitalizmus. S. Široký ukázal, že buržoázní nacionalisti vykonávali svoju protistrannickú politiku už za prvej republiky, keď sa spájali s fašistickou inteligenciou. Veľké škody spôsobili buržoázní nacionalisti v našom národnooslobodzovacom boji. Po oslobodení paktovaním s DS a s ľudáckymi elementami spôsobovali nedozierne škody našej hospodárskej a kultúrnej výstavbe. Buržoázní nacionalisti stáli na spoločnej platforme so Sidorom a Ďurčanským, s Lettrichom a Kvetkom. Svoju zradcovskú činnosť všemožne maskovali. Kričali o „národných“ záujmoch, v skutočnosti ich zrádzali a zapredávali. Spájali sa vo svojej nenávisťi voči ľudovodemokratickému zriadeniu s najpodlejšími ľudáckymi a sionistickými živlami. Boli v službách západných imperialistov, do jarma ktorých chceli vtiahnúť náš ľud. Príklad Juhoslávie ukazuje, čo čakalo náš ľud, ukazuje, aké nebezpečenstvo bolo odvrátené vďaka KSČ. S. Širokému vďaka slovenský ľud za to, že pod jeho vedením bola rozdrvená banda buržoázných nacionalistov.

V popredí záujmov s. Širokého stojí otázka veľkolepej industrializácie Slovenska v rámci 5RP. Číslami a faktami dokazuje, že Slovensko má skutočnú rovnoprávnosť, zaistenú len v republike budujúcej socializmus. Súborný plán Slovenska, ktorý prihliada na konkrétne možnosti jednotlivých krajov „je opäť — ako to ináč v socialistickej výstavbe nemôže byť — plánom prudkého rozvoja priemyselnej a poľnohospodárskej výroby, plánom rozsiahlej investičnej výstavby a ďalšieho kultúrneho rozvoja Slovenska“ (284). Mení sa celková tvárnosť Slovenska, uskutočňuje sa nevidaný rozmach kultúry na každom úseku. V procese budovania socializmu v našej republike sa vytvárajú nové vzťahy medzi národom českým a slovenským. S. Široký o tom hovorí: „V spoločnej práci na výstavbe socializmu a v spoločnom boji na obranu svetového mieru proti imperialistickým podpaľačom novej vojny sa upevňuje a prehľuje bratská jednota Čechov a Slovákov. Jej základom a tmelom je jednotná československá robotnícka trieda, predchnutá veľkými a nesmrteľnými ideami proletárskeho internacionalizmu a socialistického vlastenectva“ (302).

Súdrh Široký nás vedie k neustálemu čerpaniu z bohatých skúseností Sovietskeho zväzu a jeho komunistickej strany. Uskutočňujúc líniu s. Gottwalda bojuje proti všetkým prekážkam, ktoré stoja v ceste bratskej spolupráci našich národov pri budovaní socializmu. Bohatá problematika nie je zďaleka vyčerpaná. Každá stať a každé slovo je tvorivé aplikovanie marxizmu na konkrétnu situáciu. Je nepostrádateľnou učebnicou pre všetkých členov našej spoločnosti, budujúcej socializmus.

*Fr. Vartík*

DEMOKRITOS. Vydalo Nakladateľstvo SAVU v Bratislave 1952. Strán 145. Cena viaz. 200 Kčs.

V storočí atómových vynálezov, v storočí postupného víťazstva materialistického svetonázoru, v storočí kolosálneho technického rozmachu a pretvárania prírody venuje sa oprávnené a podľa zásluhy čím ďalej tým väčšia pozornosť životu a dielu tých vzácných mužov minulosti, ktorí sa o toto víťazstvo zaslúžili. Boli to predovšetkým materialistickí filozofi a vedci, ktorí v minulosti niesli zástavu pokroku. Materialistický pohľad na prírodu, život a spoločnosť im odkrýval pred idealistami zahalenú